

ÖVERKALIX
KOMMUN

Planeringsstrategi Överkalix kommun

Postadress
956 81 ÖVERKALIX
Internet: www.overkalix.se

Besöksadress
Storgatan 17

Telefon
0926-740 00
E-post: kommun@overkalix.se

Telefax
0926-77920

Bankgiro
757-9311

Innehållsförteckning

Bakgrund	4
Planeringsstrategi	4
Länsstyrelsens roll	5
Översiktsplan	6
Befolkning	7
Statistik	7
Tillämpning av ny lagstiftning	8
Översiktsplan 2007	9
Aktualitet	10
Nationella och regionala mål, planer och program	10
Agenda 2030	10
Miljömål	11
Gestaltad livsmiljö	11
Vision för Sverige 2025	11
Statliga intressen	12
Rennäring	12
Koncessionsrenskötsel	12
Kulturhistoriska värden	12
Värdefulla ämnen och material	12
Energiproduktion och kraftnät	13
Miljö kvalitetsnormer	13
Klimatanpassning	13
Ras, skred erosion och översvämning	13
Föroreningar, farligt gods, buller	14
Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) och strandskydd	14
Landsbygd och jordbruk	14
Naturmiljö	14

ÖVERKALIX

KOMMUN

Arbetsgrupp

Samhällsplanerare vid framtidsenheten

Martina Tamrell & Jon Kjellberg

Iedning av t.f. enhetschef Jan Johansson

Översiktsplanegruppen

Robert Karlsson

Per Rauman

Gunnar Liljebäck

Berith Drugge

Daniel Henriksson

Referensgrupp

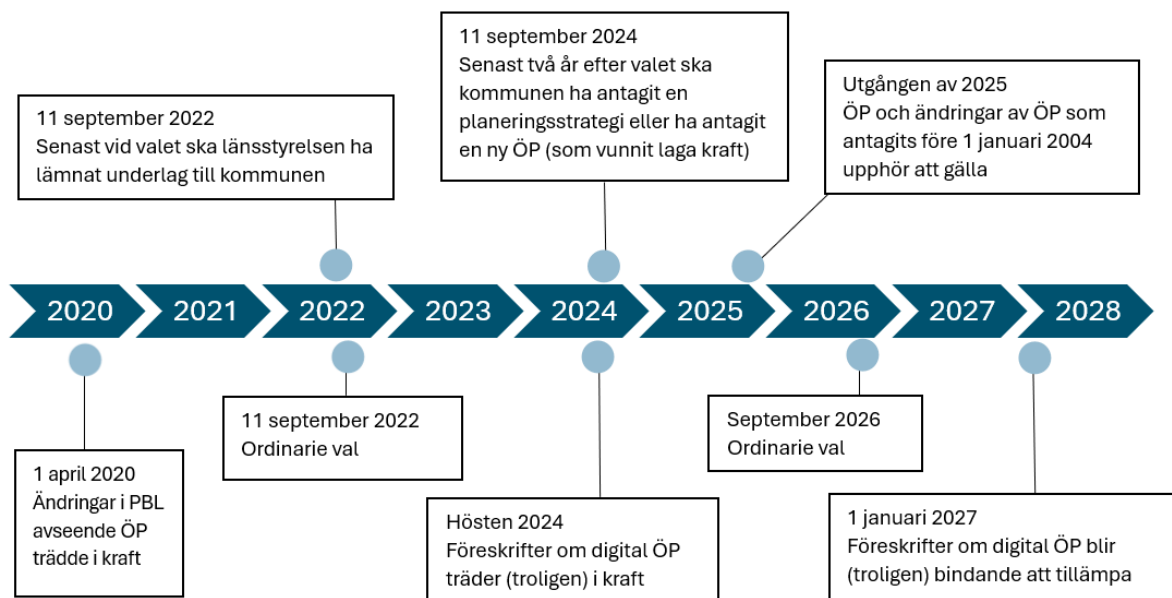
Tack till

Rådgivande möten med SKR

Bakgrund

Planeringsstrategi

Regeringen tillsatte år 2017 en utredning som resulterade i en proposition 2019 som vidare gav förslag till lagändring 2019. Lagändring inträdde i Plan- och bygglagen den 1 april 2020. Från och med valet år 2022 ersätts aktualitetsprövningen för översiktsplanen med krav om att kommunfullmäktige ska ta fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. Planeringsstrategin ska antas senast 24 månader efter ordinarie val. Lagstiftarens syfte till lagändringen är att få kommuner att jobba aktivt med sin översiktsplanering och redogöra för hur man planerar arbeta med att upprätthålla Översiktsplanens aktualitet. Hösten år 2024 förväntas föreskrifter om digital Översiktsplan träda i kraft för att aktualiseras till 1 januari 2027.

Länsstyrelsens roll

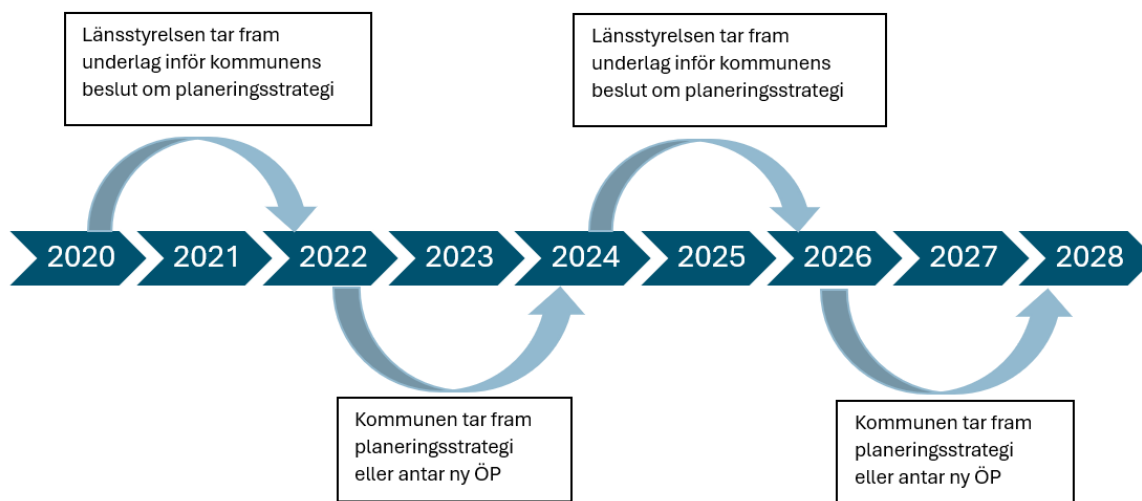
Inför kommunens arbete med planeringsstrategi ska Länsstyrelsen enligt 3 kap. 26 § plan- och bygglagen (PBL), i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange:

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det

(Lag 2020:76).

Översiktsplan

En översiktsplan ska synliggöra den långsiktiga och strategiska inriktningen gällande användning, utveckling och bevarande av mark- och vattenområden inom kommunen. Översiktsplanen speglar den folkvalda politiska majoritetens uppfattning. Det kan exempelvis handla om var kommunen vill utveckla områden för bebyggelse och hur dessa områden ska utformas, vilka områden som behöver särskilt skydd och hur de ska skyddas, vilka miljörisiker det finns och hur detta beaktas.

Översiktsplanepaketet omfattar även fördjupad översiktsplan, tematiska tillägg, strategier, inriktningsdokument, riktlinjer och bostadsförsörjningsprogram.

Översiktsplanen används också som ett underlag som ska verka för att underlätta samordning och samverkan av efterföljande processer, prövningar och beslutsfattande för tjänstepersoner inom kommunkoncernen som såväl företrädare för regional och statlig planering. Översiktsplanepaketet ska verka för att underlätta informationsutbyte och dialoger mellan kommunen, kommunmedborgare och aktörer.

Det är därför viktigt att dessa vägledande dokument hålls uppdaterade för att det ska bli tydligt att tolka kommunens ställningstaganden vid till exempel planering av ny infrastruktur som vägar, el ledningar på stam- eller regionnätet samt vindkraftverk.

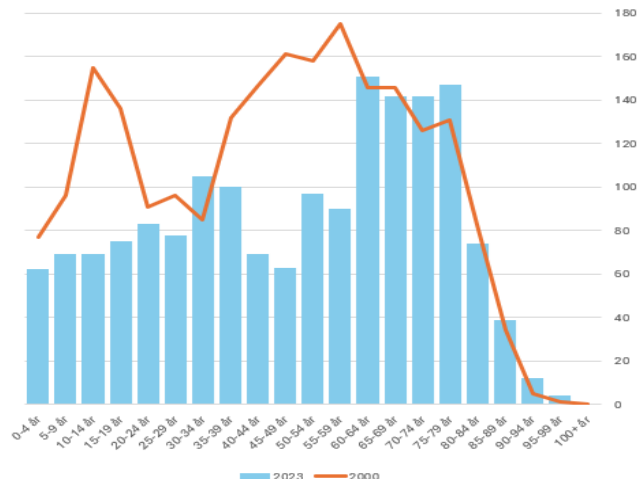
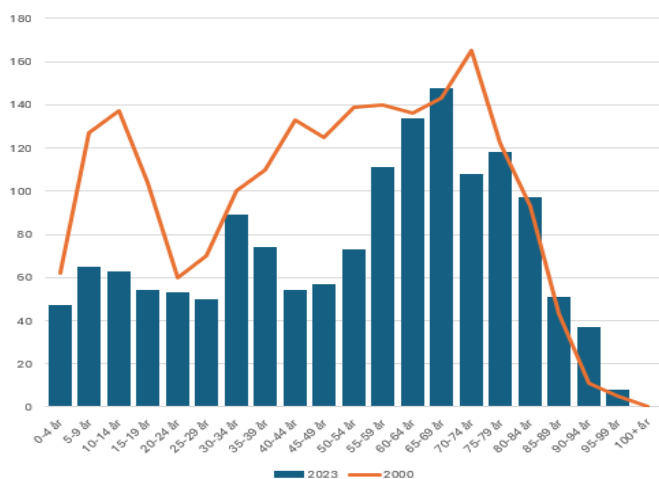
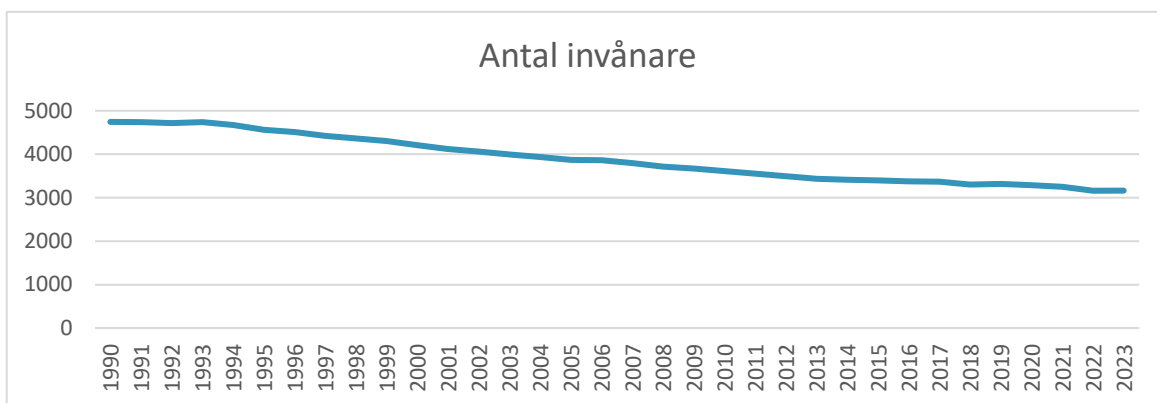
Kartbild på kommungräns kommer under remisstiden

Befolkning

Statistik

Befolkningen i Överkalix har minskat stadigt sedan 70-talet. Här visar diagrammet (blå linje) nedan hur trenden sett ut från 90-talet fram till år 2023.

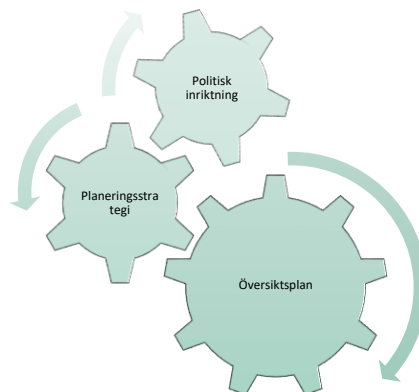

I diagrammet nedan visas hur ålder förhåller sig mellan kvinnor och män i kommunen från år 2000 (röd linje) till år 2023 (färgade staplar). Det man kan utläsa i diagrammen är att det år 2023 finns betydligt färre barn och ungdomar upp till åldern av 60–64 år i kommunen jämfört med vid millennieskiftet. Invånare i åldern 30–34 år är förhållandevis god i kommunen och där finns en ökad befolkning hos män. Även åldern 35–39 år hos män är förhållandevis god och når nästan upp till invånarantalet för 23 år sedan. Från åldern 40–60 år märks återigen ett större tapp i kommunen medan den äldre befolkningen ökat. Ökningen hos äldre kan komma att medföra belastningar på äldreomsorgen och sjukvården samtidigt som invånare i arbetsför ålder till stora delar blivit färre.

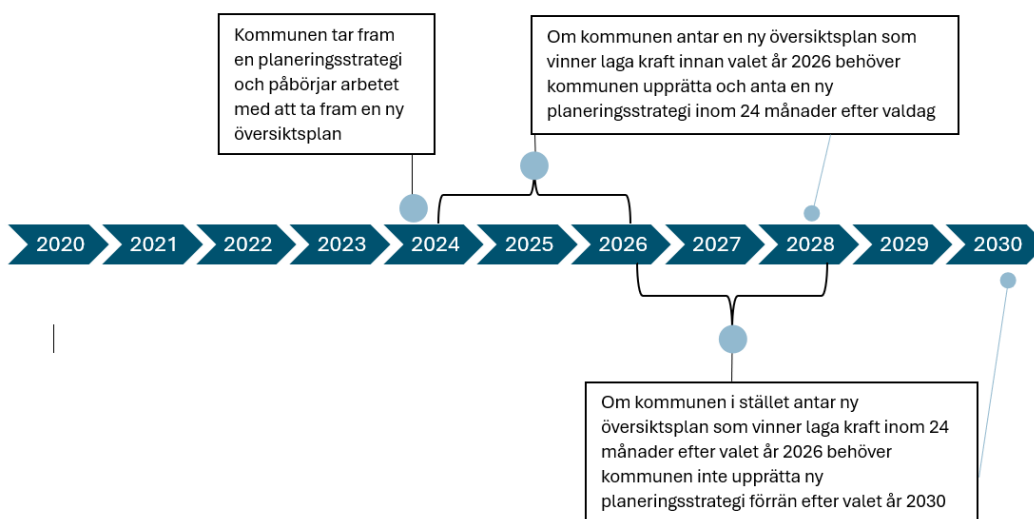
Tillämpning av ny lagstiftning

För Överkalix kommun innebär tillämpning av ny lagstiftning att en planeringsstrategi behöver arbetas fram och lyftas för beslutsfattande med antagande senast den 11 september 2024 i kommunfullmäktige. I planeringsstrategin ska kommunen bedöma i vilken utsträckning gällande översiktsplan är aktuell och redogöra för hur kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering ska se ut. Det vill säga att planeringsstrategin skulle kunna förklaras som "en plan för planen" där syftet med planeringsstrategin är att dokumentet ska verka som ett vägledande underlag för att ta fram en reviderad översiktsplan. I planeringsstrategin ska kommunen fokusera på de strategiska frågor som leder mot målen i kommunens vision med utvecklingen av den fysiska miljön. I samband med framtagandet av planeringsstrategin ska kommunen ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet samt kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen.

Om ingen antagen planeringsstrategi finns antagen inom tidsfristen upphör översiktsplanen från år 2007 att vara gällande, vilket får till följd att kommunen inte uppfyller lagen i plan- och bygglagens 3 kap. 1 §, det vill säga: "Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen".

Om fullmäktige i stället antar en ny översiktsplan inom första halvan av mandatperioden behöver kommunen inte anta en planeringsstrategi inom samma period. En ny översiktsplan förväntas kunna lyftas för antagande under år 2025. I det fall ett antagande sker som senast inom 24 månader efter nyval år 2026 behöver kommunen inte upprätta en ny planeringsstrategi förrän efter valdagen år 2030.

Översiktsplan 2007

Överkalix kommuns gällande översiktsplan antogs år 2008 och ersatte då förgående översiktsplan från år 1999. Översiktsplan "Överkalix 2007" tar inte upp en tidshorisont för de mål och visioner som nämns utan beskriver snarare ett allmänt synsätt kring utveckling. Det som beskrivs vara kommunens styrkor är en god boendemiljö som kombinerat med en allmänt hög livskvalité. Ett stabilt samhälle med höga naturvärden och outbyggd älv som ska vara grunden för framtidens Överkalix.

I översiktsplanen nämns naturen och älven som en resurs vilken erbjuder möjligheter för utveckling av bostäder samt en utökad besöksnäring. Detta är kvalitéer som översiktsplanen menar skulle attrahera nya invånare till kommunen.

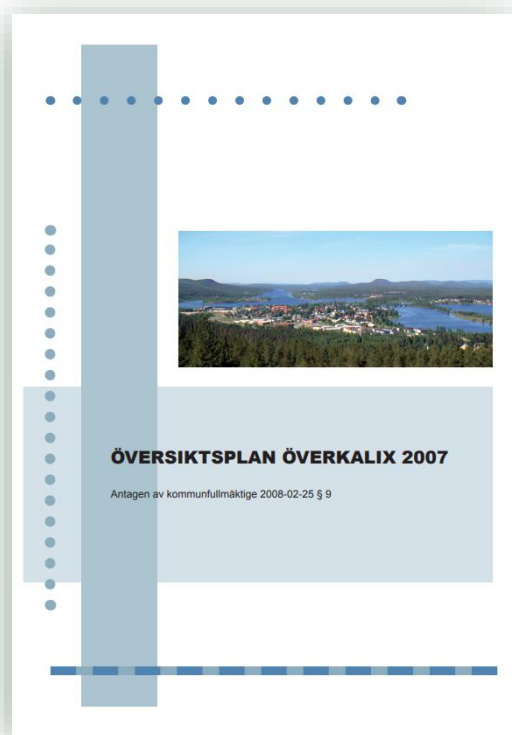
När översiktsplanen skrevs rådde ett antal planeringsförutsättningar som kommunen behövde ta ställning till. Överkalix kommuns befolkningsantal var ungefär 3800 personer varav närmare 2000 av dem bodde i centralorten. Sedan 60-talet pågick en stadigt nedåtgående trend gällande befolkningsantalet i samhället. Men under mitten av 2000-talet såg det ut som att minskningen hade börjat stanna av. Vid år 2006 var den största åldersgruppen i Överkalix mellan 60–69 år och som helhet hade kommunens invånare en hög genomsnittsålder.

Bostäderna som finns i kommunen är av varierad typ och översiktsplanen lyfter att småskaligheten i centralorten ska bevaras. Nybyggnationer i Överkalix har varit begränsat till enstaka fristående hus. Bebyggelse ses med fördel kunna läggas längs med sjöar och vattendrag i kommunen.

I Överkalix finns ett blandat handelsutbud bestående av både dagligvaruhandel samt en del sällanköpshandel. Arbetslösheten var år 2005 ca 5,5 procent för män och 3,7 procent för kvinnor. En större utpendling skedde än inpendling för arbete inom kommunen.

De naturvärden som lyfts i översiktsplanen ansågs möjliggöra för skogsbruk, begränsat jordbruk, rennäring samt framtida odling av energigrödor. Översiktsplanen tar upp planeringsförutsättningar såsom föroreningar, nationella och regionala miljökvalitetsmål, risker för buller, översvämningar och påverkan på luftkvalitet. Den tar också upp att det finns mål kring tydligare samverkan – både regionalt och mellan kommuner i Norrbotten.

I översiktsplanen finns också fördjupningar med områdesspecifika rekommendationer gällande Överkalix centralort (Bränna), Svartbyn, Nybyn samt Kalix älvdal.

Aktualitet

Sedan kommunens nuvarande gällande översiktsplan antogs har kommunen inte beslutat om några ytterligare tillägg eller fördjupade översiktsplaner. Översiktsplanen är gällande till dess att ny översiktsplan är antagen.

Delar av översiktsplanen bedöms vara inaktuella av skäl till den utveckling som skett efter antagande 2007. Av Länsstyrelsens planeringsunderlag framgår att då miljöbalkens sjätte kapitel började gälla medförde det förändringar för miljöbedömningar av planer som upprättas i enlighet med plan- och bygglagen. En del ändringar har även skett i lag och förordningar inom detaljplanering och bygglov. Aktivitetskravet har tagits bort, klimatdeklaration har införts samt förordning om undantag från plan- och byggregler för enklare anläggningsboenden införts.

Kommunen behöver arbeta fram en ny översiktsplan som bearbetar gällande förutsättningar och behandlar ny lagstiftning. Med stöd av Länsstyrelsens planeringsunderlag beskrivs i detta avsnitt ett urval av de förändrade förutsättningar som har betydelse för kommande översiktsplanering.

Nationella och regionala mål, planer och program

På nationella och internationell nivå finns övergripande mål och strategier för ett hållbart samhällsbyggande. Ett urval av dessa övergripande mål och strategier har betydelse för kommande revidering av översiktsplanen.

Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala mål som antogs av världens ledare år 2015. Målen ska bidra till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling och vara uppnådda till år 2030 i världens alla länder. Flera av dessa mål kan kopplas till översiktsplanering och kommunernas långsiktiga arbete med hållbar utveckling. Mål i agenda 2030 för hälsa, jämställdhet, vatten, klimat, infrastruktur kan särskilt nämnas. Samt mål om hållbara städer som ett övergripande mål för bebyggelse och fysisk planering. [För att läsa mer Globala målen för hållbar utveckling - Svenska FN-förbundet](#)

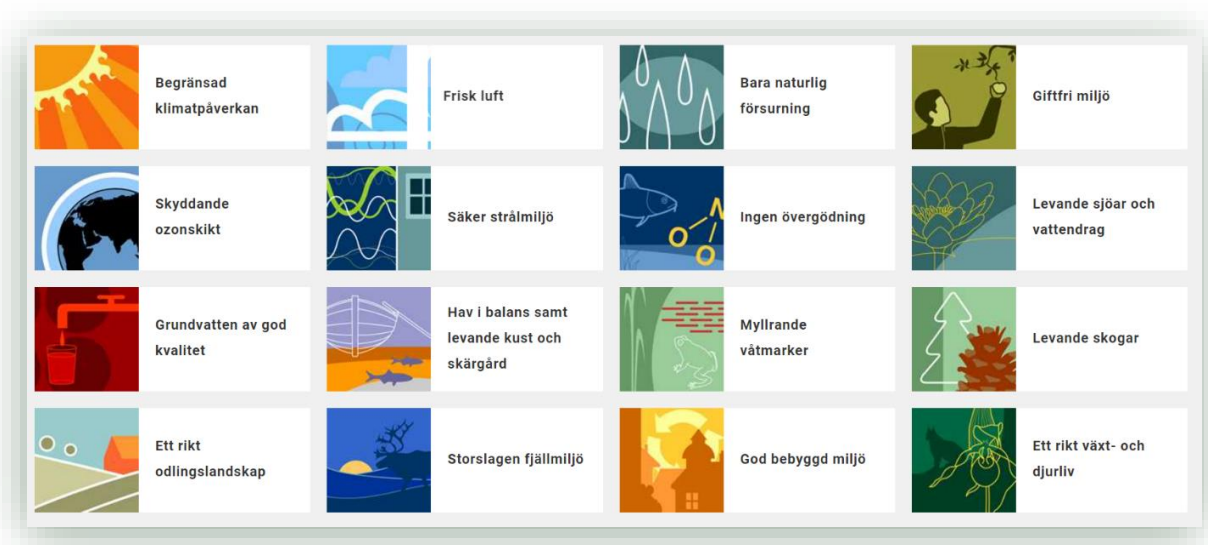

Miljömål

Det svenska miljömålssystemet har funnits sedan 1999 och kan ses som den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Generationsmålet, de 16 miljömålen och etappmålet bildar tillsammans miljömålssystemet. De är dessa som definierar vilken miljö den svenska politiken ska styra mot.

De senaste årens uppföljningar visar att Sverige har långt kvar att uppnå de flesta av målen och flera av målen går också åt fel håll. Nästa hållpunkt för Sveriges miljömål blir 2030 för att samstämma med Agenda 2030. För att nå målen behöver alla öka takten i arbetet för att nå miljömålen.

För att läsa mer om hur företag och kommuner kan jobba med miljö och hållbarhet för att bidra till miljömålen [Stöd och råd i miljöarbetet - Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](https://sverigesmiljomal.se)

Gestaltad livsmiljö

Riksdagen antog år 2018 ett övergripande mål för gestaltad livsmiljö:

”Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.”

Genom det kommunala planmonopolet har kommunen ett avgörande ansvar i gestaltande och förvaltning av landets livsmiljöer.

Vision för Sverige 2025

Boverket har på regeringens uppdrag tagit fram en vision för Sverige 2025. I tolv Sverigebilder visar Boverket vägar för framtidens fysiska samhällsplanering. Bilderna visar på den riktningssändring som krävs för att vi ska nå ett hållbart samhälle år 2050. Visionen verkar som ett idéunderlag och ger inspiration till olika åtgärder och lösningar för att möta varje kommuns unika förutsättningar.

Dokumentet finns att ta del av på [Boverkets hemsida](https://boverket.se)

[Vision för Sverige 2025 - Boverket](https://boverket.se)

ÖVERKALIX KOMMUN

Statliga intressen

Inga nya riksintressen har tillkommit sedan översiktsplanens antagande men en översyn pågår av riksintresse naturvård som kan komma att påverka Överkalix kommun.

Rennäring

I samhällsplaneringen ska samiska behov beaktas som till exempel renskötselns intressen vid nyttjandet av mark och vatten. Uppdaterade markanvändningskartor finns på sametingets webbsida, se [Markanvändning - Sametinget](#)

Rennäringspolitisk strategi antogs av plenum 2021-02-23—26 Sápmi – en region som berikar Sverige (sametinget.se) Sametingets arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen togs fram under år 2021 Sametingets arbete med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. Sametinget är numera med i Miljömålsrådet.

Sametingets miljöprogram Eallinbiras har reviderats och därefter antagits av plenum 2021-02-23—26 157145. Vidare kan man bland annat läsa i förarbeten till Naturresurslagen varför områden av riksintressen redovisas som de gör, vad de visar samt anledningen till att riksintresseområdena inte kan tolkas helt statiskt som ett riksintresse för vindbruk t.ex. kan göras.

För att läsa mer besök [Sametinget](#)

Koncessionsrenskötsel

Koncessionsrenskötsel är en form av renskötsel som bedrivs i den östligaste delen av Norrbotten, nedanför lappmarksgränsen längs Torne och Kalix älvdalar. I Överkalix kommun finns till exempel Ängeså sameby. Koncessionsrenskötsel skiljer sig från annan renskötsel i Sverige genom att koncessionssamebyarna har åretruntmarker utanför lappmarken och renarna ägs inte bara av renskötande sameer utan även av andra orsbor som får ha så kallade skötesrenar.

Kulturhistoriska värden

I översiktsplanen bör finnas innehåll om målsättningar, strategier och anvisningar om program, områdesbestämmelser och detaljplaner för att tillvarata, säkerställa och utveckla de kulturhistoriska värden som finns. Länsstyrelsen ser det som viktigt att ett fullgott kulturmiljöunderlag finns inom kommunen inför revidering av översiktsplanen för att kulturmiljöerna ska bli den resurs och utgångspunkt för kommunens utveckling som de kan vara. Genom att utgå från bebyggelsens och landskapens kulturmiljövärden har kommunen goda möjligheter att bibehålla och utveckla attraktiva och goda boende- och livsmiljöer, samt miljöer som är populära för rekreation och turism.

Värdefulla ämnen och material

Genom att lokalisera pågående utvinning av material och områden för möjlig utvinning, förebyggis och möjliggörs hållbara lösningar för framtida materialförsörjningar. Sådan information bör också redovisas för verksamheter som kan ses som störande eller miljöfarliga.

Tillgängligt underlag genom MSB, SIG, SGU och Länsstyrelsen m fl. bör studeras och användas som information i översiktsplanen om naturliga mark- och bergssammansättningar. Detta för att skapa ett mervärde i planeringen och ge en bild av hur markanvändning, dricksvattenförsörjning och eventuell

ÖVERKALIX

KOMMUN

förorenad mark kan påverkas. Det är viktigt att utreda risker vid fysisk planering, till exempel vid översiktsplanearbete, detaljplanering eller utpekande av LIS-områden.

Energiproduktion och kraftnät

Transmissionsätet är inte redovisat i markanvändningskartan för översiktsplan 2007 och transmissionsnätet (tidigare stamnätet) nämns inte. Det bör finnas en karta med samlade intressen och markanspråk som kan ge en överblicksbild och även visa eventuella motstående intressen. Det bör också förtydligas vilken vikt distributionsnät (tidigare kallat regionnät) och transmissionsnät har för samhället, kommunen, regionen och landet.

I norra Sverige finns stora industrisatsningar och vindkraftsprojekt som kan påverka nätstrukturen även i Överkalix kommun. Större vindkraftsetableringar i kommunen kräver med stor sannolikhet åtgärder i distributionsnät eller transmissionsnät. I nuläget finns dock inga kända åtgärder utöver Aurora line och Pålkem station (som dock är planerad utanför kommungränsen). Svenska kraftnäts ledningar (befintlig samt kommande Aurora line) mot Finland är viktiga för handel mellan Sverige och Finland.

Med tanke på det osäkra politiska läget i världen är det viktigt att kommunen har en levande dialog med Svenska kraftnät för eventuella framtida kraftledningar.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer är ett riksintresse och i översiktsplanen skall det framgå hur kommunen avser uppfylla gällande miljö kvalitetsnormer enligt (3 kap. 4 § PBL). Översiktsplanen kan på så sätt ge vägledning för efterkommande beslut vad gäller exempelvis detaljplaner, bygglov eller förhandsbesked.

Klimatanpassning

År 2018 tillkom det i plan- och bygglagen ett krav på att kommuner i sina översiktsplaner ska redovisa sin syn på risker för klimatrelaterade skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion. I en översiktsplan ska det framgå vilka åtgärder för minskad klimatpåverkan som kommunen planerar för och hur riskerna för skador på den byggda miljön kan minskas eller elimineras.

Ras, skred erosion och översvämning

Motståndskraften mot extrema händelser kopplade till exempelvis värmebölja, nederbörd, översvämning, ras och skred, mm. bör tas upp inom all fysisk planering. Det kan röra sig om grönstruktur och markbeläggning i städer; hur topografi, hus och konstruktioner kan påverka vattenflöden och risk för översvämning; hur vatten, topografi, jordart och berggrund under vissa förutsättningar kan samverka och öka risk för sättningar och markrörelser.

För att kunna förutse potentiella risker och inleda åtgärder som kan förebygga, förhindra eller mildra eventuell framtida skada krävs ofta förutseende och kunskap inom många olika fackområden jämte analys och beräkning av eventuell påverkan. I andra fall är förebyggande arbete jämförelsevis enkelt om det finns en medveten om en potentiell risk. Men framför allt behövs en helhetssyn hur naturliga förutsättningar påverkar och samtidigt påverkas av samhällets infrastruktur, byggnader och konstruktioner och vilka ändrade förutsättningar ett förändrat klimat kan ge.

Översvämningskänsliga områden bör uppmärksammas i en översiktsplan och tydligt pekas ut. Riktlinjer ska finnas för områdenas användning och kommunen bör vara restriktiv med att tillåta ny bebyggelse av bostäder och samhällsviktig verksamhet i de utpekade områdena. Byggnation som tillåts i översvämningskänsliga områden, exempelvis LIS-områden, behöver anpassas så att de med säkerhet klarar översvämningsbåda nu och i framtiden.

Föroreningar, farligt gods, buller

Översiktsplanen bör redovisa en samlad bild av kommunens planer för hantering av föroreningar och farligt gods samt bullernivåer. Länsstyrelsen och MSB har underlag för detta som kan vara till hjälp.

Bland annat planeringsunderlaget *”Riktlinjer för fysisk planering – skyddsavstånd till transporter för farligt gods i Norrbotten och Västerbotten”* rapporten skriven av länsstyrelserna i Norrbotten och Västerbotten, kan ge stöd vid avvägningar i översiktsplanarbetet.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-områden) och strandskydd

Gällande översiktsplan redovisar inte några utpekade områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge. Överkalix kommun ämnar ta fram sådana utpekade områden vid revidering av översiktsplanen. LIS-områden ökar attraktivitet och kan saluföras. Landsbygdsutveckling i strandnära läge kan vara extra värdefullt för turism och boende. Nuvarande strandskyddslagstiftning gäller.

Landsbygd och jordbruk

Aktuella händelser i vår omvärld pekar på ett ökat behov av att skydda tillgänglig jordbruksmark vid exploatering i syfte att trygga livsmedelsförsörjning. Med kommande satsningar i Norrbotten så ställs krav på nya bostäder, samhällsservice och infrastruktur. I norra Sverige finns en enorm fördel i vattentillgång som inte andra områden har.

Här kan landsbygden vara en resurs och det finns goda möjligheter att utveckla redan bebyggda miljöer. Dessutom finns det gott om mark utöver jordbruksmark att genomföra etableringar på vilken kan anses lämplig för omfattande expansion.

Regeringen beslutade år 2022 att tillsätta en utredning om en ny livsmedelsberedskap (Kommittédirektiv 2022:33) som förlängdes till 31 januari 2024. Utredningen som tagit namnet *Utredningen om en ny livsmedelsberedskap*, överlämnade betänkandet *”Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)”*. Utredningen föreslår bland annat en ny lag om livsmedelsberedskap där beredskapslagring inom jordbruksområdet ingår.

Länsstyrelsen i Norrbotten har skapat ett planeringsunderlag som ska vara en hjälp vid planering. [Läs mer på Samhällsplanering: Planeringsunderlag för brukningsvärd jordbruksmark i Norrbotten - Nära mat \(naramat.nu\)](https://www.naramat.nu)

Naturmiljö

EU:s förordning gällande invasiva främmande arter antogs år 2015, den svenska motsvarande förordningen antogs sedan år 2018. Dessa ämnar skydda miljön och samhället mot utbredningen och

ÖVERKALIX

KOMMUN

skadorna som invasiva främmande arter och förebygga spridning av invasiva främmande arter. Det innebär att exempelvis kommuner är skyldiga att hindra spridning av invasiva främmande arter på allmänna ytor och kommunala fastigheter. *Läs mer på [Invasiva arter \(naturvardsverket.se\)](http://naturvardsverket.se)*